

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyea Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQUISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИССЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
Jalilov Jamshid G'anijonovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
Alimov Umid O'ktambayevich	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
Останов Эгамберди	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
Xakimova Xulkar Xamidovna	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKIOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIVAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASSTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI.....	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilhomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI.....	467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich	
PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li	
BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLUKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH	482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich	
ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDI KORXONALARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi	
UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUHLARI	498
Babayeva Lola Ibragimovna	
MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH	504
Xusanov Chari Kadirovich	
PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	509
Botirova Xulkar Olimjonovna	
THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY	514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR	520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
IJTIMOII AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich	
INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY.....	542
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	548
Sabit Gabbarov	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ.....	567
Зайналов Джахонгир Расулович	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ	571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович	

IPOTEKA KREDITI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI	576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI	588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich	
O'ZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM.....	595
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILII TALQINI.....	603
Aripov Oybek Abdullayevich	
O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FERMER XO'JALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	611
Kdirbaev Amir Marat uli	
ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI.....	614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR	626
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li	
GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUG'URTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	631
Norov Zarif Shamsiddinovich	
INNOVATSION SUG'URTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUG'URTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	638
Xayitov Nodirjon Uzokovich	
VOSITACHILIK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI.....	652
O.Q. Qo'shmatov	
AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI	657
I.Qo'ziyev, F.Ochilov	
MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI.....	664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	669
Розиков Жалил Жалолович	
TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI O'TKAZISH TARTIBI.....	678
M.Xayitboyev	
USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	683
Inomjon Sherimbetov	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI	688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	

EKSPORT BOZORLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA MOLIVAVIY RAG'BATLARNING ROLI	694
Galiyev Tohir Fazliddinovich	
ZAMONAVIY LOGISTIKA TIZIMIDA MARKETING STARTEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	700
Abduqodirova Umida G'ayrat qizi	
QASHQADARYO URBANIZATSIYALASHGAN HUDUDLARIDA AGLOMERATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	706
Nazarova Feruza Usmonovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA KORXONALARINI KREDITLASHNING ZARURLIGI HAMDA IQTISODIY AHAMIYATI.....	713
Shaymatov Mansur Jo'rabaevich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY AKTIVLARNI TAN OLISH	720
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TRANSFORMATSIYA BARQARORLIGINI BAHOLASH	724
Sanetullaev Aybek Esbosinovich	
XALQARO AVTOMOBIL ISHLAB CHIQUVCHI KOMPANIYALARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	728
Xidoyatov Mirsaid Mirmuhsunovich	
ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGIES FOR RESILIENCE IN AN ERA OF DECLINING RESOURCES AND RISING EXPECTATIONS.....	734
Inomiddin Imomov	
"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI IQTISODIY RIVOJLANISHGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	744
Miraxmedova Maftuna Ibragimovna	
ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	751
Алиева Эльнара Аметовна	
AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING SHAKLLANISH MANBALARI.....	756
So'fiyeva Xusniya Soxibjonovna	
НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	760
Назарова Гулчебра Нурмуханбетовна	
СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ ПО ОЦЕНКЕ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ	766
А.Р. Кудратов	
IJTIMOIIY XIZMATLAR KO'RSATISH JARAYONIDA TASHKILIIY VA IQTISODIY MUNOSABATLAR	775
Berdiyeva Nafisa Qahramonovna	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION BIZNESNI BOSHQARISH VA YANGI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	780
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
GRUZIYA TAJRIBASIDA BARQAROR TURIZMNI TA'MINLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI	786
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
INNOVATSION FAOLIYATNING MINTAQADA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI	790
Fayziyeva Shirin Shodmonovna	
QORAQALPOG'ISTON HUDUDIDA ETNOGRAFIK TURIZM KLASSTERINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	795
Kunnazarova Orazxan	
MAMALAKATIMIZ IMPORTI VA EKSPORTIDA KICHIK BIZNESNING ULUSHI	798
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
YEVROOBLIGATSIYA VA UNING AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN EMISSIIYASI	807
Avezov Ibrohim Ilxomovich	

IQTISODIYOTDAGI INNOVATSION O'ZGARISHLAR SHAROITIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	808
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
SPORT ANJOMLARI SANOATIDA INNOVATSION JARAYONLARNI TIZIMLASHTIRISH MODELINING ZARURATI.....	813
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
GREEN MARKETING STRATEGIES AND THE APPLICATION OF NEUROMARKETING METHODS IN THEIR DEVELOPMENT.....	819
Samadov Asqar Nishonovich, Latipova Go'zal	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA KICHIK KORXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	825
Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING EMPIRIK TAHLILI	831
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li	
YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONXONALAR ROLI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR.....	840
Raxmonova Nigina Anvarovna	
IJTIMOII SIYOSAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: O'ZBEKISTONNING AMALIY YONDASHUVI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	844
Bafojev Farrux Jo'raqulovich	
AHOLI IJTIMOII HIMOYASINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI	852
Ulashev Xubbim Askarovich	
YASHIL TA'LIM RIVOJLANISH BOSQICHLARI: YAPONIYA MISOLIDA	856
Raxshona Nabibullayeva	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON SAVDONING MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI.....	861
Mo'minov Yahyobek Shokirjon o'g'li	
TUROPATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	865
Toshev Akmal Salimovich	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQADA AHOI DAROMADLARINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	874
Quldasheva Maftuna Musurmon qizi	
ФАКТОРЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	878
Алиева Эльнара Аметовна, Рахматхонов Саидодилхон Расулхон угли	
МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В СТРАНАХ С РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЭКОНОМИКОЙ: РОЛЬ ESG-ИНСТРУМЕНТОВ, ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА И МАЛАЙЗИИ.....	884
Нарзуллаева Мехрангиз Ақобировна	
DORIVOR O'SIMLIKLAR SAVDOSIDA QIYMAT ZANJIRI TAHLILI: IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH OMILLARI.....	893
Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'ZBEKISTON VA TURKMANISTON O'RTASIDAGI SAVDO AYLANMASI TAHLILI	899
Voxidova Mehri Xasanovna	
GLOBAL KOMPANIYALARDA RAQAMLI MENEJMENTNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	905
Axmedov Sardor Shuxrat o'g'li	
IQLIM O'ZGARISHLARI VA GLOBALLASHUV SHAROITIDA EKOLOGIK-HUQUQIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH.....	912
Jumanazar Xolmuminov	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING JAHON TAJRIBASI	916
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNING INVESTITSIYAVII JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	921
Rahmatullayev Bobir Chorshamiyevich	

FINANCING WATER RESILIENCE: A FEASIBILITY ANALYSIS OF SOVEREIGN BLUE BOND ISSUANCE IN UZBEKISTAN.....	926
Yakubov Jakhongir	
УКРЕПЛЕНИЕ ПАРТНЁРСТВО И СОЗДАНИЕ ЕДИНСТВЕННОГО ЭНЕРГОРЫНКА В УЗБЕКИСТАНЕ	929
Каримова Нуржахон Олим кизи	
ИННОВАЦИОННАЯ ЗРЕЛОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЛЕКСНОЙ МОДЕЛИ	935
Алиева Эльнара Аметовна, Табаков Евгений Сергеевич	
"BUDJET JARAYONLARIDA XAVFLARNI ANIQLASH VA BAHOLASH: ICHKI AUDIT YONDASHUVLARI"	941
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna, Nishonxo'djaev Bekzod Baxodir o'g'li	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA DAVLATNING ROLI	947
Raximov Baxromjon Ibroximovich	
O'ZBEKISTONDA SUT SEKTORINING QIYMAT ZANJIRINI SANOATLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	951
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
STRATEGIK BOSHQARUV HISOBIDA XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA TIZIMLARINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	955
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi	
АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ	961
Ариф Мустафаев	
ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ИЗМЕНЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	968
Ишонкулова Феруза Асатовна	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION HUQUQIY SIYOSATIDA GLOBAL REYTINGLARNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	974
Gavhar Bekmurodova Adham qizi	
XALQARO MOLIYA BOZORIDA KREDIT RISKINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI VA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	981
Ochilova Xusniya Olim qizi, Yuldasheva Umida Asanaliyevna	
JAHONDA BRONLASH TIZIMLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARINING EVOLYUTSIYASI.....	987
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	
MILLIY IQTISODIYOT INNOVATSION SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA JAHON TAJRIBALARI.....	994
Samadqulov Muhammadjon Islom o'g'li	
HUDUDIIY RIVOJLANISHDA SOLIQ IMTIYOZLARINING AHOLI DAROMADLAR DINAMIKASIGA TA'SIRI.....	998
Olimjon Fattoyev G'ayrat o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINING ZAMONAVIY SHAROITLARDA RAQOBATBARDOSHLIGI: NAZARIY JIHATLARI VA AMALIY BOSHQARUV STRATEGIYALARI	1002
Adizov Bobir Baxtiyorovich	
ZAMONAVIY SHAROITDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RISKLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	1005
Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, Nasritdinov Bekzod Xusnutdinovich	
NAMANGAN VILOYATIDA QURILISH KLASSTERINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY OMILLARI VA ISTIQBOLLI MANBALARI.....	1011
Abduraxmanov Muxtorali Abduvoxidovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	1016
Авезова Шахноза Махмуджановна	
MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR KO'RSATADIGAN OMILLAR.....	1022
Obilov Mirkomil Rashidovich	

“O‘ZBEKISTONDA TURIZMNING MADANIY IDENTIKLIKKA TA’SIRI: SOTSIOLOGIK TAHLIL”	1028
Alijonova Nargiza Rashidjon qizi	
STATISTICAL ANALYSIS OF CREDIT INTEREST RATES.....	1034
Abdullayev Shakhobiddin Shamsiddinovich	
QISHLOQ XO‘JALIGIDA LOGISTIKA XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH METODLARI VA SAMARALI TA’MINOT ZANJIRI MODELİ.....	1037
Safarov Xusan Samandar o‘g‘li, Olimova Bahora Shuxratovna	
INNOVASION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHINING NAZARIY JIHATLARI.....	1042
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI BARQARORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMIL SIFATIDA FOIZ SIYOSATI VA UNING AMALIY JIHATLARI.....	1047
Axmedova Dilafrō‘z Elshodovna	

TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI BARQARORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMIL SIFATIDA FOIZ SIYOSATI VA UNING AMALIY JIHATLARI

Axmedova Dilafrō'z Elshodovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklarida depozit bazasining barqarorligiga ta'sir etuvchi omil sifatida foiz siyosati va uning amaliy jihatlari tahlil qilingan. Maqolada foiz siyosati bankning depozitlarini jalb qilish va saqlash, resurslar bazasini mustahkamlash hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Shuningdek, depozit turlari va muddatlari, mijozlar segmentatsiyasi hamda bozor kon'yunkturasiga muvofiq foiz stavkalari belgilash amaliyoti o'rganilgan. Tahlillar natijasida banklar uchun barqaror depozit bazasini shakllantirishda to'g'ri foiz siyosati muhim strategik omil ekanligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: depozit bazasi, foiz siyosati, muddatli depozitlar, jismoniy va yuridik shaxslar, bank resurslari, moliyaviy barqarorlik, tijorat banklari.

Abstract. This article analyzes interest rate policy and its practical aspects as a factor influencing the stability of commercial banks' deposit base. The study examines the role of interest rate policy in attracting and retaining deposits, strengthening the bank's resource base, and ensuring financial stability. It also investigates deposit types and terms, client segmentation, and the practice of setting interest rates in accordance with market conditions. The analysis highlights that a proper interest rate policy is a crucial strategic factor in forming a stable deposit base for banks.

Key words: deposit base, interest rate policy, term deposits, individuals and legal entities, bank resources, financial stability, commercial banks.

АННОТАЦИЯ. Ushbu maqolada tijorat banklarida depozit bazasining barqarorligiga ta'sir etuvchi omil sifatida foiz siyosati va uning amaliy jihatlari tahlil qilingan. Maqolada foiz siyosati bankning depozitlarini jalb qilish va saqlash, resurslar bazasini mustahkamlash hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Shuningdek, depozit turlari va muddatlari, mijozlar segmentatsiyasi hamda bozor kon'yunkturasiga muvofiq foiz stavkalari belgilash amaliyoti o'rganilgan. Tahlillar natijasida banklar uchun barqaror depozit bazasini shakllantirishda to'g'ri foiz siyosati muhim strategik omil ekanligi ta'kidlanadi.

Ключевые слова: depozit bazasi, foiz siyosati, muddatli depozitlar, jismoniy va yuridik shaxslar, bank resurslari, moliyaviy barqarorlik, tijorat banklari.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5992-son "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmonida banklar faoliyatini bozor sharoitida olib borish, jumladan, depozit operatsiyalarini samarali boshqarish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar belgilangan [1].

Bugungi kunda global moliyaviy bozorlardagi beqarorlik, inflyatsiya bosimining kuchayishi hamda pul-kredit siyosatidagi o'zgarishlar tijorat banklari faoliyatiga, xususan, ularning resurs bazasi barqarorligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu sharoitda tijorat banklarining barqaror va uzoq muddatli moliyaviy faoliyatini ta'minlashda depozit bazasining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Depozitlar bank resurslarining asosiy manbai bo'lib, ularning hajmi, tarkibi va muddatligi bank likvidligi hamda kredit salohiyatini belgilab beradi.

Depozit bazasi barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar orasida foiz siyosati alohida o'rin tutadi. Foiz stavkalari orqali banklar aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning jamg'armalarini jalb etadi, depozit mahsulotlarining raqobatbardoshligini ta'minlaydi hamda mijozlar bilan uzoq muddatli munosabatlarni shakllantiradi. Biroq

foiz siyosatining noto'g'ri yoki asossiz tarzda olib borilishi depozitlar oqimining beqarorlashuviga, resurslar qiymatining oshishiga va bank moliyaviy barqarorligining zaiflashuviga olib kelishi mumkin.

Shu bilan birga, foiz siyosatining samaradorligi nafaqat depozitlar bo'yicha belgilangan stavkalar darajasiga, balki ularning bozor kon'yunkturasi, inflyatsiya ko'rsatkichlari, Markaziy bank siyosati hamda aholining moliyaviy xulq-atvori bilan uyg'unlashuv darajasiga ham bog'liqdir. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan O'zbekistonda, bank tizimidagi islohotlar jarayoni foiz siyosatini takomillashtirish va depozit bazasi barqarorligini ta'minlash masalalarini yanada dolzarb qilib qo'yimoqda.

Mazkur maqolada tijorat banklarida depozit bazasi barqarorligiga ta'sir etuvchi asosiy omil sifatida foiz siyosatining nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilinadi. Shuningdek, foiz siyosati orqali depozit resurslarining barqarorligini ta'minlash mexanizmlari yoritilib, amaliyotda uchrayotgan muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tijorat banklarining depozit bazasi barqarorligi va foiz siyosati o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik masalasi bank ishi va moliyaviy menejment sohasidagi ko'plab ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Xususan, klassik bank nazariyasida depozitlar bank resurslarining asosiy manbai sifatida qaralib, ularning barqarorligi bank likvidligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim omili sifatida e'tirof etiladi.

Xorijiy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda foiz siyosati depozitlarni jalb qilishning asosiy instrumentlaridan biri sifatida baholanadi. Jumladan, D. Polfremman va F. Ford o'z tadqiqotlarida foiz stavkalari darajasi bilan depozitlar muddati o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini asoslab bergan. Ularning fikriga ko'ra, yuqori va barqaror foiz stavkalari uzoq muddatli depozitlar ulushining oshishiga xizmat qiladi, bu esa bank resurs bazasining barqarorligini mustahkamlaydi [2].

F. Mishkin foiz siyosatini depozitlar oqimini shakllantiruvchi asosiy instrument sifatida baholaydi. Uning xulosasiga ko'ra, foiz stavkalari bozor sharoiti, inflyatsiya darajasi va Markaziy bankning pul-kredit siyosati bilan uyg'un holda belgilanmasa, depozitlar tarkibi beqarorlashadi va mijozlarning bank tizimiga bo'lgan ishonchi pasayadi. Ayniqsa, yuqori inflyatsiya sharoitida nominal foiz stavkalarining yetarli darajada oshirilmasligi real foiz stavkalarining manfiylashuviga olib kelib, aholi jamg'armalarining bank tizimidan chiqib ketishiga sabab bo'lishi mumkin [3].

Shuningdek, G.S. Panova va V.M. Usoskin tadqiqotlarida tijorat banklarining foiz siyosati kredit va depozit operatsiyalari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashda muhim rol o'ynashi ta'kidlanadi. Ularning ilmiy xulosalariga ko'ra, depozitlar bo'yicha foiz stavkalarining asossiz oshirilishi qisqa muddatda resurslar oqimini ko'paytirishi mumkin, biroq uzoq muddatda bank foydaliligi va moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi [4].

Gorton va Metrick foiz siyosatini depozit resurslarining harakatchanligiga bevosita ta'sir etuvchi omil sifatida baholaydilar. Ularning fikriga ko'ra, bozor sharoitiga mos kelmaydigan yoki yuqori xavf sharoitida sun'iy ravishda oshirilgan foiz stavkalari qisqa muddatda depozitlar hajmini oshirishi mumkin, biroq uzoq muddatda depozit bazasi barqarorligini zaiflashtiradi. Bu holat banklar o'rtasida "foizlar orqali raqobat"ning kuchayishiga, resurslar qiymatining ortishiga va tizimli xavflarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi [5].

O.I. Lavrushinning fikriga ko'ra, foiz siyosati depozit bazasini shakllantirishda muhim iqtisodiy instrument hisoblanadi, biroq u yagona hal qiluvchi omil emas. Muallif ta'kidlashicha, depozitlar bo'yicha foiz stavkalarini asossiz ravishda oshirish banklar o'rtasida nosog'lom raqobatni kuchaytiradi, resurslar qiymatining ortishiga va foiz marjasining qisqarishiga olib keladi. Bu esa uzoq muddatda bankning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu bilan birga, Lavrushin foiz siyosatini bankning umumiy depozit siyosati, risklarni boshqarish tizimi hamda aktiv va passivlarni muvofiqlashtirish (ALM) siyosati bilan uyg'un holda olib borish zarurligini ta'kidlaydi. Uning qarashlariga ko'ra, barqaror depozit bazasi faqat yuqori foiz stavkalari hisobidan emas, balki bankka bo'lgan ishonch, xizmatlar sifati, shaffoflik va uzoq muddatli mijozlar bilan munosabatlar orqali shakllanadi [6].

So'nggi yillarda chop etilgan empirik tadqiqotlarda foiz siyosati va depozit bazasi barqarorligi o'rtasidagi bog'liqlik makroiqtisodiy omillar bilan uyg'unlikda tahlil qilinmoqda. Xususan, inflyatsiya darajasi, Markaziy bankning qayta moliyalashtirish stavkasi va pul-kredit siyosati depozitlar hajmi hamda tarkibiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Ayrim tadqiqotlarda foiz stavkalari o'zgaruvchan bo'lgan sharoitda aholi jamg'armalarining qisqa muddatli va yuqori likvid depozitlarga yo'naltirilishi kuzatilishi qayd etilgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar tadqiqotlarida ham tijorat banklarining depozit siyosatini takomillashtirish masalalari keng yoritilgan. Ushbu ishlarda foiz siyosatini makroiqtisodiy barqarorlik, aholi daromadlari dinamikasi va banklararo raqobat bilan uyg'unlashtirish zarurligi asoslab berilgan. Shu bilan birga, amaliyotda foiz siyosati ko'proq depozitlar hajmini oshirishga yo'naltirilgan bo'lib, depozit bazasi barqarorligini ta'minlash masalasi yetarli darajada chuqur o'rganilmagan.

I. Raxmanov asarida depozitlar tijorat banklari resurs bazasining eng muhim va barqaror tarkibiy qismi sifatida tavsiflanadi. Muallifning fikriga ko'ra, depozitlar bankning moliyaviy barqarorligi va likvidligini ta'minlaydi hamda tashqi qarzlar va banklararo kreditlarga bog'liqlikni kamaytiradi. Shu sababli ularni jalb qilish va saqlash bankning strategik rejalari doirasida amalga oshirilishi lozim [7].

I. Jo'rayev asarida tijorat banklarining depozit siyosati bank resurs salohiyatini oshirishning asosiy vositasi sifatida ko'rib chiqiladi. Muallifning fikriga ko'ra, depozitlar bankning moliyaviy barqarorligi, likvidligi va kreditlash imkoniyatlarini kengaytirishda markaziy o'rin egallaydi. Shu bois depozit siyosati bank strategiyasining ajralmas qismi bo'lib, u uzoq muddatli rejalashtirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga yo'naltirilishi zarur. Shuningdek, muallif bank obro'si va mijozlar ishonchi depozitlarning barqaror o'sishida hal qiluvchi rol o'ynashini ta'kidlaydi. Faqat yuqori foiz stavkalari orqali depozitlarni jalb qilish esa uzoq muddatda bankning moliyaviy barqarorligiga xavf tug'dirishi mumkin. Shu bois Jo'rayev depozit siyosatini bankning uzoq muddatli strategik rejasi bilan uyg'unlashtirishni tavsiya etadi [8].

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, foiz siyosati tijorat banklari depozit bazasi barqarorligiga ta'sir etuvchi muhim omil hisoblanadi. Biroq mazkur masalaning amaliy jihatlar, ayniqsa milliy bank tizimi sharoitida foiz siyosatining depozitlar barqarorligiga ta'sir mexanizmlarini kompleks o'rganish dolzarb ilmiy vazifa bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tijorat banklarida depozit bazasi barqarorligiga foiz siyosatining ta'sirini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida tizimli va institutsional yondashuvlar asos qilib olinib, bank foiz siyosati depozit resurslarini shakllantirish va ularning barqarorligini ta'minlash mexanizmi sifatida tahlil qilindi.

Tadqiqotda nazariy tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash, mantiqiy tahlil kabi umumilmiy usullar qo'llanildi. Shuningdek, depozit bazasi barqarorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari qiyosiy tahlil qilindi.

Empirik tahlil doirasida tijorat banklarining moliyaviy hisobotlari, Markaziy bank statistik ma'lumotlari hamda rasmiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanildi. Foiz siyosati va depozitlar dinamikasi o'rtasidagi bog'liqlikni baholashda statistik tahlil, dinamik qatorlar tahlili va strukturaviy taqqoslash usullari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklarida depozit bazasining barqarorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri foiz siyosati hisoblanadi. Foiz siyosati bank tomonidan depozitlar bo'yicha belgilangan stavkalarni tanlash va ularni bozor kon'yunkturasi, inflyatsiya darajasi hamda bankning moliyaviy maqsadlariga muvofiqlashtirish mexanizmini ifodalaydi. Amaliy jihatdan foiz siyosati quyidagilarni o'z ichiga oladi: depozit turlariga (talab qilib olinadigan, muddatli va jamg'arma) muvofiq foiz stavkalarini belgilash, yuridik va jismoniy shaxslar depozitlarini segmentatsiya qilish va ularni rag'batlantirish, shuningdek, depozit bazasi barqarorligini doimiy monitoring qilish va tahlil etish. To'g'ri shakllantirilgan foiz siyosati mijozlarni jalb qilish va saqlash, bank resurslarini mustahkamlash, likvidlikni ta'minlash hamda moliyaviy barqarorlikni saqlashda hal qiluvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, foiz siyosati va uning amaliy jihatlar bankning uzoq muddatli strategik rejalashtirishida muhim element hisoblanadi.

Foiz siyosati – bu bank tomonidan depozitlar uchun belgilangan foiz stavkalarini tanlash va muvofiqlashtirish mexanizmi bo'lib, u to'g'ridan-to'g'ri mijozlarning depozitlarini jalb qilish va saqlash jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Foiz siyosatining ahamiyati quyidagi jihatlarida namoyon bo'ladi:

- depozitlarni jalb qilish salohiyatini oshirish, chunki mijozlar yuqori daromad keltiruvchi depozitlarni afzal ko'radi;

- depozitlar turi va muddatlarini optimallashtirish orqali talab qilib olinadigan, muddatli va jamg'arma depozitlari o'rtasida muvozanatni ta'minlash;

- bank barqarorligi va likvidligini ta'minlash, chunki haddan tashqari yuqori foiz stavkalari qisqa muddatda depozitlar hajmini oshirishi mumkin, biroq uzoq muddatda bankning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bank faoliyatida amalga oshiriladigan barcha siyosatlar muayyan tamoyillarga asoslanadi. Foiz siyosatini ishlab chiqishning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. ichki va tashqi manbalardan olingan to'liq va ishonchli ma'lumotlardan foydalanish asosida tashqi omillarni (monetar siyosat parametrlari, valyuta siyosatini tartibga solish, inflyatsiya darajasi, qayta moliyalash stavkasi, ichki moliyaviy bozordagi talab va taklif) hamda ichki omillarni (bank risklari ko'lam, daromadlilik ko'rsatkichlari, operatsiyalar turlari va kontragentlar bo'yicha belgilangan limitlar) inobatga olgan holda resurslarni jalb qilish va aktiv operatsiyalarni amalga oshirish uchun maqbul foiz stavkalarini belgilash;

2. passiv operatsiyalar bo'yicha bank resurs bazasining o'sishini ta'minlovchi optimal foiz stavkalarini o'rnatish;

3. aktiv va passiv operatsiyalar bo'yicha bazaviy foiz stavkalarini belgilovchi ichki me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish;

4. depozitlar (omonatlar) bo'yicha foiz stavkalarini Markaziy bankning qayta moliyalash stavkasi hamda inflyatsiya darajasining so'nggi yillardagi o'zgarishlarini hisobga olgan holda belgilash.

Tijorat banklarining depozitlar tarkibini to'g'ri baholash bank depozit bazasining sifati va u bo'yicha foiz siyosatiga doir qarorlarni qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Muddatli va jamg'arma depozitlarini tijorat banklariga keng miqyosda jalb etish bevosita ularga to'lanadigan foiz stavkalari darajasiga bog'liq. Chunki aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlar ushbu hisobraqamlarga daromad olish maqsadida pul mablag'larini joylashtiradi. Shu bilan birga, tijorat banklariga bo'lgan ishonch ham depozit bazasining barqaror shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Tijorat banklarining raqobatbardoshligini oshirish va bank xizmatlari samaradorligini ta'minlash bank strategiyasining muhim yo'nalishlaridan biridir. Bank faoliyatining umumiy samaradorligi bevosita bank xizmatlari samaradorligi bilan bog'liq bo'lib, u esa xizmatlar bahosi darajasiga chambarchas aloqador. Bank xizmatlari bozorida yetakchi o'rinlarni egallash, xizmatlar turi va sifatini oshirish bugungi kunda tijorat banklari baho siyosatining ustuvor strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Tijorat banklari xizmatlari bahosi xizmatlar tannarxi, bozordagi talab hamda raqobatchilarning mazkur xizmatlar bo'yicha baho darajasiga muvofiq shakllantiriladi. Ma'lumki, har qanday mahsulot va xizmatlar bahosini belgilashda asosiy omil sifatida uning tannarxi hisobga olinadi. Tijorat banklari xizmatlarining bahosi tannarxga rejalashtirilgan marja (foyda) qo'shish orqali shakllanadi.

Shu bilan birga, depozit xizmatlari bahosini mijozlar talabi va manfaatlarini hisobga olgan holda, ularga qulay bo'lgan shaklda moslab va zarur hollarda qayta ko'rib borish lozim. Chunki jismoniy shaxslar bo'sh pul mablag'larini bankka joylashtirishda, asosan, depozit stavkalarining darajasi va bankning ishonchiligi kabi omillarga alohida e'tibor qaratadilar.

1-jadval. Milliy valyutadagi bank depozitlari bo'yicha foiz stavkalari, (o'rtacha tortilgan foiz stavkalari, yillik hisobda)

Depozit turi va muddati	2024-yil											
	Yanvar	Fevral	Mart	Aprel	May	Iyun	Iyul	Avqust	Sentabr	Oktabr	Novabr	Dekabr
Jami muddatli depozitlar	19,8	19,7	19,9	19,2	18,6	20,0	19,3	19,8	19,2	19,7	19,4	19,6
1 yilgacha bo'lgan depozitlar	18,6	18,4	18,3	19,3	18,5	18,8	17,4	18,4	17,0	17,9	16,9	18,1
1 yildan yuqori bo'lgan depozitlar	20,4	20,2	20,3	19,2	18,6	20,6	20,6	20,7	20,5	20,6	20,6	20,3
Jismoniy shaxslarning muddatli depozitlari	21,3	21,3	21,4	21,6	21,2	22,0	22,1	22,0	22,0	22,1	22,1	22,1
1 yilgacha bo'lgan depozitlar	20,0	20,0	20,2	20,3	20,8	21,2	20,6	20,8	21,0	20,9	20,9	20,8
1 yildan yuqori bo'lgan depozitlar	21,5	21,5	21,6	21,8	21,3	22,1	22,4	22,3	22,3	22,4	22,4	22,4
Yuridik shaxslarning muddatli depozitlari	18,5	17,9	18,0	16,9	16,2	17,9	16,7	17,8	16,2	17,1	16,3	16,8
1 yilgacha bo'lgan depozitlar	18,1	17,9	16,9	18,8	17,5	17,9	16,5	17,7	15,4	16,6	14,9	16,9
1 yildan yuqori bo'lgan depozitlar	18,9	18,0	18,4	16,0	15,2	18,0	17,1	17,9	17,2	17,6	17,6	16,8

2024-yilda milliy valyutadagi muddatli bank depozitlari bo'yicha foiz stavkalari depozit turlari va muddatiga ko'ra farqlanib, ayrim asosiy tendensiyalarni namoyon etadi.

Yil boshida (yanvar oyida) jami muddatli depozitlar bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkasi 19,8 foizni tashkil etib, yil davomida 19,6 foiz darajasigacha pasaygan. Bir yilgacha bo'lgan muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari 18,6 foizdan 18,1 foizgacha kamayib, nisbatan past va o'zgaruvchan xususiyatini saqlab qolgan. Bir yildan yuqori muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari esa 20,4 foizdan 20,3 foizgacha biroz pasaygan bo'lsa-da, umumiy holda barqaror yuqori darajada qolib, uzoq muddatli depozitlarga ustuvorlik berish tendensiyasini ko'rsatadi.

Jismoniy shaxslar uchun muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari yil davomida o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, 21,3 foizdan 22,1 foizgacha ko'tarilgan. Bir yilgacha bo'lgan muddatli depozitlarda ham foiz stavkalari 20,0 foizdan 20,8 foizgacha oshgan bo'lib, bu qisqa muddatli depozitlarning ham mijozlar uchun rag'batlantiruvchi

omil ekanligini ko'rsatadi. Bir yildan yuqori muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari 21,5 foizdan 22,4 foizgacha yetib, jismoniy shaxslar asosan uzoq muddatli depozitlarni afzal ko'rayotganini tasdiqlaydi.

Yuridik shaxslar uchun muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari esa yil davomida pasayish tendensiyasini namoyon etgan bo'lib, yanvardan dekabrgacha 18,5 foizdan 16,8 foizgacha tushgan. Bir yilgacha bo'lgan muddatli depozitlarda foiz stavkalarining sezilarli pasayishi kuzatilib (18,1 foizdan 16,9 foizgacha), bir yildan yuqori muddatli depozitlarda ham foiz stavkalari 18,9 foizdan 16,8 foizgacha kamaygan. Bu holat yuridik shaxslar depozitlarining nisbatan kam rag'batlantirilganini ko'rsatadi.

Umuman olganda, jismoniy shaxslar depozitlari yuridik shaxslar depozitlariga nisbatan yuqori va barqaror bo'lib, bank resurs bazasining asosiy manbai sifatida namoyon bo'lmoqda. Qisqa muddatli depozitlar nisbatan o'zgaruvchan bo'lib, ular bo'yicha bank foiz siyosatining ahamiyati yuqori hisoblanadi. Yuridik shaxslar depozitlari hajmining yil davomida kamayishi banklar uchun resurs bazasini diversifikatsiya qilish va mijozlar bilan munosabatlarni mustahkamlash zarurligini ko'rsatadi.

Depozit bazasi barqarorligiga eng katta hissa jismoniy shaxslarning uzoq muddatli depozitlari hissasiga to'g'ri keladi. Ushbu depozitlar bank resurs bazasini mustahkamlaydi va moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi. Qisqa muddatli depozitlar esa o'zgaruvchanligi sababli barqarorlikka ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi, shu bois ular bo'yicha mijozlarni rag'batlantiruvchi moslashuvchan foiz siyosatini ishlab chiqish zarur. Yuridik shaxslar depozitlarining pasayishi banklar uchun muhim signal bo'lib, resurslarni diversifikatsiya qilish va strategik boshqaruvni takomillashtirish lozimligini anglatadi. Umuman olganda, o'rtacha tortilgan foiz stavkalarini depozit turlari va muddatlari bilan muvofiqlashtirish orqali banklar o'z resurs salohiyatini oshirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

2-jadval. Chet el valyutasidagi bank depozitlari bo'yicha foiz stavkalari, (o'rtacha tortilgan foiz stavkalari, yillik hisobda)

Depozit turi va muddati	2024-yil											
	Yanvar	Fevral	Mart	Aprel	May	Iyun	Iyul	Avqust	Sentabr	Oktabr	Novabr	Dekabr
Jami muddatli depozitlar	4,7	4,9	5,1	5,1	5,6	5,5	4,7	4,7	4,9	4,8	5,2	5,3
1 yilgacha bo'lgan depozitlar	3,0	3,5	3,5	3,3	2,9	4,4	3,1	3,3	3,9	3,3	3,3	2,8
1 yildan yuqori bo'lgan depozitlar	5,6	5,5	5,7	5,8	6,4	5,9	6,0	5,3	5,3	5,2	5,6	5,7
Jismoniy shaxslarning muddatli depozitlari	4,7	5,0	5,4	5,6	5,6	5,4	5,5	4,6	4,9	4,8	5,0	5,2
1 yilgacha bo'lgan depozitlar	3,0	3,6	3,7	3,7	3,2	3,4	3,5	3,0	3,7	3,6	3,1	2,8
1 yildan yuqori bo'lgan depozitlar	5,3	5,3	5,7	5,9	6,2	5,8	5,9	5,2	5,2	5,1	5,5	5,8
Yuridik shaxslarning muddatli depozitlari	4,8	4,6	4,1	4,1	5,5	5,8	3,5	5,5	5,3	4,8	6,3	5,4
1 yilgacha bo'lgan depozitlar	3,0	3,4	3,2	3,2	2,6	5,5	3,0	4,5	4,3	2,4	5,8	4,5
1 yildan yuqori bo'lgan depozitlar	6,1	6,7	5,8	5,7	7,2	6,0	7,0	6,6	5,9	6,6	6,4	5,5

2024-yilda chet el valyutasidagi muddatli depozitlar bo'yicha o'rtacha tortilgan foiz stavkalari depozit turlari va muddatlariga qarab o'zgarib bordi. Jami muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkasi yanvar oyidagi 4,7 foizdan dekabr oyida 5,3 foizgacha oshgan bo'lib, bu asosan bir yildan yuqori muddatli depozitlar bo'yicha yuqori va barqaror foiz stavkalari (5,6 foizdan 5,7 foizgacha) bilan izohlanadi. Qisqa muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari nisbatan past va o'zgaruvchan bo'lib, yil davomida 3,0 foizdan 2,8 foizgacha pasaygan.

Jismoniy shaxslarning chet el valyutasidagi depozitlari, asosan, barqaror va yuqori darajada shakllanib, bir yildan yuqori muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari 5,3 foizdan 5,8 foizgacha oshgan. Bu holat jismoniy shaxslar depozitlarining bank resurs bazasini shakllantirishdagi muhim ahamiyatini ko'rsatadi.

Yuridik shaxslarning chet el valyutasidagi depozitlari esa nisbatan yuqori o'zgaruvchanlikka ega bo'lib, yil davomida foiz stavkalari 4,8 foizdan 5,4 foizgacha o'zgargan. Bir yildan yuqori muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalari 6,1 foizdan 5,5 foizgacha pasaygan bo'lib, bu yuridik shaxslar depozitlari barqarorligini ta'minlashda qo'shimcha foiz siyosati va rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Chet el valyutasidagi depozitlar bo'yicha barqarorlik asosan jismoniy shaxslarning uzoq muddatli depozitlari hisobiga ta'minlanmoqda. Ushbu depozitlar bank resurs bazasini mustahkamlaydi va moliyaviy barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Qisqa muddatli depozitlar esa o'zgaruvchanligi sababli depozit bazasi barqarorligiga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatadi, shu bois ular bo'yicha mijozlarni rag'batlantiruvchi moslashuvchan foiz siyosatini ishlab chiqish zarur.

Yuridik shaxslar depozitlarining nisbatan o'zgaruvchanligi va ayrim segmentlarda pasayish tendensiyasining kuzatilishi banklar uchun resurslarni diversifikatsiya qilish, depozitlarni jalb etish bo'yicha qo'shimcha choralarni amalga oshirish zarurligini anglatadi.

Umuman olganda, chet el valyutasidagi depozitlar bo'yicha uzoq muddatli va barqaror foiz stavkalari bank resurs bazasini kengaytirish hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Rivojlangan mamlakatlar bank amaliyotida foiz siyosatining shakllanish tajribalarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, tijorat banklarining kredit xizmatlari bozoridagi rolini oshirish va mijozlar bazasini kengaytirishning muhim yo'nalishlaridan biri foiz siyosatini optimal darajada shakllantirish hisoblanadi. AQSh va Rossiya tijorat banklarida foiz siyosatini shakllantirish amaliyotida qo'llanilayotgan usullar samarali bo'lib, ular quyidagi jihatlar bilan tavsiflanadi:

- birinchidan, bank tomonidan jalb qilingan resurslar bahosi, kreditlash amaliyoti bilan bog'liq xarajatlar hamda yetarli foyda marjasini ta'minlaydi;

- ikkinchidan, mijozlar bazasini mustahkamlab, bankning kredit xizmatlari bozoridagi faolligini oshiradi.

Shu sababli banklarda foiz siyosati iqtisodiy jihatdan asoslangan, qarz oluvchi va bank manfaatli o'zaro muvozanatda hisobga olingan holda shakllantirilishi lozim. Bank foiz siyosatining muhim tarkibiy qismi hisoblangan jalb qilingan majburiyatlar bo'yicha to'lanadigan foiz xarajatlarining umumiy xarajatlar tarkibidagi ulushini, ularning tuzilmasini optimallashtirish, tahlil qilish va samarali boshqarish zarur. Chunki tijorat banklarining barqaror moliyaviy resurslarga ega bo'lishi, avvalo, bank majburiyatlari tuzilmasiga bevosita bog'liqdir.

Kredit bahosining kredit xizmatlari tannaxsini hisobga olmasdan shakllantirilishi bank faoliyati natijalarining zarar bilan yakunlanishiga, ayrim hollarda esa bankrotlikka olib kelishi mumkin. Shu bois kreditlash amaliyotida bank tomonidan kreditlash bilan bog'liq barcha xarajatlar, eng avvalo, jalb qilingan resurslar bahosi inobatga olinishi lozim. Bu esa banklardan resurs bazasini mustahkamlash va uni samarali boshqarishni talab qiladi.

Bundan tashqari, tijorat banklari tomonidan talab qilib olinadigan depozitlardan to'g'ridan-to'g'ri resurs sifatida foydalanish ularning likvidligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi bilan birga, sof foizli spred koeffitsientining real darajasini aniqlash imkonini ham cheklaydi. Mazkur holat quyidagi omillar bilan izohlanadi:

- talab qilib olinadigan depozitlar beqaror manba bo'lib, ular istalgan vaqtda mijoz tomonidan qaytarib olinishi mumkin;

- sof foizli spred koeffitsientini hisoblashda talab qilib olinadigan depozitlar summasi va ularga to'langan foizlar hisobga olinmaydi.

Mustahkam resurs bazasiga ega bo'lish banklardan puxta ishlab chiqilgan depozit siyosatini talab etadi. Depozit siyosatini amalga oshirish jarayonida depozit xizmatlari bahosini shakllantirish muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Tijorat banklari depozit xizmatlari bahosi bir qator omillar ta'sirida shakllanadi. Xalqaro bank amaliyotida bank xizmatlari bahosini belgilash, asosan, raqobatchi banklar baholarini tahlil qilishga asoslanadi. Bozor holati va raqobatchilar siyosatini hisobga olgan holda banklarning baho siyosatini moslashtirishi samarali hisoblanadi. Bank xizmatlari bahosini raqobatchilar bahosiga muvofiq shakllantirish quyidagi afzalliklarga ega:

- bank xizmatlari bahosining elastikligi ta'minlanadi;

- tijorat banklari xizmatlar bozorida o'z pozitsiyasini mustahkamlaydi va mijozlar bazasini kengaytiradi;

- bankning yuqori daromad olishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" PF-5992-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4811025>
2. Polfrem D., & Ford, F. (1996). Fundamentals of Banking. London: Pitman Publishing.
3. Mishkin F.S. (2019). The Economics of Money, Banking and Financial Markets. Pearson Education.
4. Panova G.S. (1997). Credit Policy of a Commercial Bank. Moscow: IKTs "DIS".
5. Gorton G., & Metrick A. (2012). Regulating the shadow banking system. Brookings Papers on Economic Activity.
6. Lavrushin O.I. (2008). Bankovskoe delo [Banking business]. Moscow: Knorus. ISBN 978-5-85971-951-8.
7. Rakhmanov I.Kh. (2025). Strategic planning for ensuring the stability of commercial banks' resource base. Academia Open, 10(2). <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.12235>
8. Jo'rayev I. (2023). Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot, 1(11-12). https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss11-12/a341
9. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). Yillik hisobotlar. <https://cbu.uz/uz/publications/annual-report/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
